# Skalbaggsarter, som inte återfunnits i Sverige på lång tid – några tips (Coleoptera)

STIG LUNDBERG

Lundberg, S.: Skalbaggsarter, som inte återfunnits på lång tid – några tips (Coleoptera). [Beetles which have not been recovered in a long time in Sweden – some tips (Coleoptera).] – Ent. Tidskr. 99:121–126 (1978). Lund, Sweden 1 December 1978. ISSN 0013-886x.

Swedish bettle collectors have been very active during the latest decades and since Catalogus Insectorum Sueciae appeared in 1960 nearly 300 species have been reported as new to Sweden. Every year about 10–20 species are reported as new. It is therefore remarkable that several species have not been found since the 19th century. The author here gives some tips to make it easier to recover some of them. Also, two species, *Bembidion azurescens* and *Philontus tenuis* are proposed to be excluded from the Swedish list.

S. Lundberg, Skeppsbrogatan 9, S-951 35 Luleå, Sweden.

Under de senaste decennierna har aktiviteten bland svenska skalbaggssamlarna varit mycket stor och kanske främst tack vare tillgången på moderna bestämningstabeller, effektiva fångstmetoder och snabbare samfärdsmedel har åtskilliga anmärkningsvärda fynd gjorts, ofta av unga och energiska samlare. Sålunda har sedan 1960, då vår sista Catalogus kom ut, antalet påträffade arter ökat med ca 300. Årligen rapporteras fortfarande ett 10–20-tal nya arter. Åtskilliga får visserligen betraktas som tillfälliga eller nyinvandrade, men många är säkerligen förbigångna av äldre samlare.

Med tanke på detta är det närmast anmärkningsvärt att åtskilliga arter, som togs i vissa fall redan på 1800-talet, alla moderna metoder till trots icke kunnat återfinnas. Om detta beror på att arten är utdöd kanske på grund av att utvecklingsbiotopen har försvunnit, att utvecklingsbiologin inte är klarlagd eller kanske bara på att vissa insamlingsmetoder inte använts särskilt mycket i dag är svårt att säga. Exempelvis torde äldre samlare mer ha utnyttjat metoden att plocka djur sittande på stammar o.d.

För att uppmuntra och underlätta främst för yngre samlare att söka hitta några av de icke återfunna arterna skall jag här lämna en del tips. Listan gör inget anspråk på att vara fullständig och ej heller konsekvent då jag dels tagit med några arter, som upptäckts i modernare tid, dels vissa arter, som återfunnits, men endast i enstaka exemplar samt några finska arter som möjligen finns i Sverige. Dessutom föreslår jag i några fall att arten avföres som svensk då feletikettering kan ha skett.

*Calosoma investigator* Ill. Av denna jordlöpare föreligger endast ett fynd (leg. Mortonson) från Öland (troligen Stora Rör). Då arten närmast är känd från NÖ Tyskland har fyndet ansetts avse ett vinddrivet exemplar. Arten lever troligen på sandiga områden vid kusten.

*Calosoma auropunctatum* Hbst. togs på 1800-talet och början av 1900-talet i Sk, Hall och Öl. Arten bör rimligtvis fortfarande kunna påträffas på sandiga områden vid kusten.

*Dyschirius neresheimeri* H. Wagn. I Norden endast känd i det exemplar som tagits i Upl, Runmarö (leg. Hoffstein). Arten är närmast känd från Lettland och Tyskland. Frågan är om det är vinddrift eller om arten är förbisedd. Arten lever i likhet med övriga *Dyschirius*-arter i gångarna hos kortvingar av släktet *Bledius* på stränder.

*Bembidion azurescens* Wagn. Uppgiven för Hall, Särö efter ett exemplar, som finns i Göteborgs museum. Med hänsyn till avsaknandet i Norden i övrigt är det möjligt att feletikettering

föreligger och arten bör enligt min mening tills vidare utgå för Sverige. Anges leva vid stränderna av rinnande vatten.

Några arter, som uppenbarligen mått illa av bl.a. moderna jordbruket är vissa jordlöpare som exempelvis *Sphodrus leucophtalmus* L. och *Zabrus tenebrioides* Gze. Den förra är i Sverige endast tagen inomhus i gamla kvarnhus o.d. medan *Zabrus* lever på åkrar och troligen försvunnit på grund av bekämpningsmedel mot rapsbaggen o.d. Arten är dock tagen så sent som 1941 vid Lund.

En jordlöpare som däremot torde finnas kvar, men som inte tagits på 1900-talet, är *Agonum bogemanni* Gyll. De gamla fynden är spridda från Sm, Vg, Boh, Hls upp till Lappland. Arten är beroende av brandskadad skog och är en skicklig flygare, men stammen är sannolikt mycket svag. Så sent som 1974 togs dock ett exemplar av Jyrki Muona (in litt) i Rovaniemi-trakten i norra Finland, dvs. ett par mil från svenska gränsen, under barken på en bränd björk och möjligheten bör finnas att hitta arten på skogs- eller hyggesbrända områden i Norrbotten.

En art vars biologi inte är känd är *Harpalus nigritarsis* C. R. Sahlb., som i Sverige endast är känd i ett exemplar, som tagits i "Lapponia borealis" av Boheman (troligen i Lu lpm). Arten är överhuvudtaget en stor raritet, kanske beroende på att den lever undangömt, kanske nergrävd i sand liksom många av de sydliga *Harpalus*-arterna.

*Anisodactylus poeciloides* Steph. togs i slutet av 1800-talet på tre lokaler i sydvästra Skåne på strandängar där den bl.a. påträffades under stenar eller nergrävd vid rötterna av bl.a. *Salicornia* och *Juncus*.

*Laccophilus ströhmi* Th. Denna dykare togs i flera exemplar i Hälsingland, i början av 1900-talet, men har icke återfunnits, vilket torde bero på att biotopkravet inte är känt. En annan dykare, *Agabus clypealis* Th., togs på 1800-talet vid Stehag intill Ringsjön i Skåne i flera exemplar på strandängar vid översvämning på våren. Arten bör rimligtvis finnas kvar.

*Liodopria serricornis* Gyll. Denna vackert och särpräglat tecknade Liodid har tagits av Gyllenhal i Kinneskogen, Vg och 24 juni 1946 av Nils Bruce i en ihålig bokstubbe i Hornsö-trakten, Sm. Arten är i mellaneuropa tagen i rödmurkna gran- och ekstubbar och säkerligen finns den kvar i Småland–Västergötland där sållning av innanmätet av ruttnande stubbar kan ge positivt resultat troligen främst på våren.

Samtidigt finns då också möjlighet att få tag på en annan finess, nämligen *Rhysodes sulcatus* F., som tagits i Blekinge i granstubbar på 1800-talet och som enligt uppgift även skall vara tagen i Värnanäs-trakten i SÖ Småland i bok. Den närstående arten *R. americanus* Laporte har jag funnit i stort antal i sprickor på bokstockar liggande på marken i Italien och denna biotop är nog värd att undersöka även i jakten efter *R. sulcatus*.

*Sacium pusillum* Gyll. Med undantag av 1 exemplar, som E. Wirén fick 18.7.43 vid sållning av mögligt hö i en lada intill Pålkem i Lu lpm, har arten endast rapporterats tagen i stort antal i Sparresäter i Vg i början av 1800-talet av Schönherr, där den fällde på brädstaplar i juni–juli. I Finland har denna art konstaterats leva under barken på *Hansenia*-angripna stående granar.

*Philonthus tenuis* F., som lever på sandunderlag i anslutning till vatten, är för Sverige endast angiven i ett exemplar, som skall vara taget av Emil Sandin i norra Halland (Trybom 1897). Med hänsyn till utbredningen i Norden i övrigt (närmast Karelen) anser jag att risken för feletikettering är stor och att arten i likhet med *Bembidion azurescens* tills vidare bör avföras från den svenska faunan.

*Gyrophaena ?rugipennis* Muls & Rey. Endast känd i de två exemplar, som Bruce tagit vid Lidensboda i Medelpad. Bör rimligtvis finnas även på andra lokaler i Norrland och särskilt angeläget är det att insamla större antal för att klarlägga artfrågan. Arten bör gå att ta på svamp och insamlas troligen lämpligast genom sållning.

*Atheta nitella* Brundin är än så länge endast känd i det exemplar, som O. Sjöberg fick på hönsspillning i Dlr vid St. Kopparberg 4.5.50 och ett norskt exemplar. Lever troligen underjor-

diskt, men bör gå att få tag på med hjälp av lockmedel och sållning. Då hanen är okänd kan detta vara en särskild sporre.

*Lomechusa inflata* Zett. togs av Zetterstedt vid Vittangi, T Lpm och i en björkstubbe hos "röda myror" i Norrbotten av Boheman. Trots att vi insamlat stora serier av de andra *Lomechusa*-arterna *L. strumosa* F., *L. welleni* Palm och *L. mariae* Palm har vi inte lyckats återfinna arten, vilket kanske beror på att vi inte lyckats få tag på rätta myran – om nu inte *L. inflata* förändrats till *L. mariae* på de nära 150 år, som gått sedan de två exemplaren togs.

*Ocyusa tullgreni* Palm eller *Ischnoglossa vorbringeri* Bernh., som den nu skall heta enligt Mitteleuropas Käfer, togs av T. Palm 19.7.37 vid Båtfors i Upl under ekbark och lär också ha tagits i 1 exemplar vid Nora träsk utanför Stockholm den 20.4.46. 1 exemplar har också sållats fram vid basen av trädstammar av A. Strand i Norge. Tycks vara ett vinterdjur, som bör gå att sålla fram.

*Meliceria trägårdhi* Palm är hittills endast känd i de två typexemplaren båda honor, som T. Palm hittade 1937 under barken på en grov ek stående ute i vattnet vid Klockarån nära Älvkarleby. Släktingen *M. acanthifera* Rtt. på Korfu lär leva hos myran *Lasius brunneus* och det är väl rimligt att tro att även *M. trägårdhi* lever hos någon myra och sannolikt bör gå att få fram genom sållning. Då den har en okulär likhet med *Euplectus*-arterna finns det risk för att den förbigås. Jag åtar mig därför gärna att skumma genom material insamlat vid Dalälven om någon så önskar.

*Chennium bituberculatum* Latr. Fyndet av denna särpräglade pselaphid är så pass sent att det kan diskuteras om det hör hemma i denna sammanställning, men då vi hittills förgäves sökt återfinna arten lämnar jag här några tips. Det hittills kända exemplaret tog G. Svensson 13.5.55 under en sten på alvarmark nära Noaks ark på Öland hos värdmyran *Tetramorium caespitum* och undersökning vid lämplig tidpunkt på våren torde säkerligen resultera i återfynd. *Kom dock ihåg att lägga tillbaka stenarna!*

*Teretrius picipes* F. Denna histerid togs i flera exemplar i Västergötland på 1800-talet och har av N. Bruce erhållits genom håvning på norra Öland vid Hornsjön 16.7.35. Då den bl.a. lär leva under granbark hos barkborrar, borde den ha ökat i antal nu, då döende granar inte är någon sällsynthet i södra Sverige.

*Dicerca aenea* L. Denna vackra praktbagge har jag tidigare behandlat (Lundberg 1972). Hör till de arter som bör letas genom att lämpliga poppel- och pilalléer avspanas i sydöstra Skåne främst i maj–juni eller augusti–september då arten utvecklas i rotved och kläckning sker på eftersommaren och skalbaggen svärmar på våren efter övervintring.

*Buprestris splendens* F. Även denna art har jag tidigare behandlat (Lundberg 1973). Som jag därvid nämnde är jag övertygad om att arten, vår vackraste praktbagge, bör gå att återfinna främst i nordöstra Uppland i barrträdsstubbar eller kanske järnvägssyllar.

Vi har flera *Agrilus*-arter, som endast tagits i enstaka exemplar. *A. guerini* Bois&Lac. har ju visat sig vara allmän i Hornsö–Allgunnen-trakten i Småland, däremot finns endast 1 exemplar av *A. mendax* Mnh., som togs 1.7.17 av E. Klefbeck i Bjursås strax N Falun. Denna art är uteslutande känd från rönn och i Finland främst konstaterad leva i solexponerade rönnar på bergsluttningar och slokande blad och blommar kan vara ett tecken på att rönnen är angripen. Skalbaggen slår i varmt väder till på avverkat virke och i likhet med övriga *Agrilus*-arter säkerligen också på blad för näringsgnag, i detta fall troligen främst på rönnblad.

*Agrilus foveicollis* Mars., som är mycket lik *A. betulei* Ratz., är i Sverige endast känd i det exemplar, som togs 1906 vid Uppsala (coll Sjöberg, Riksmuseum). Arten är sällsynt tagen i Finland, men värdträdet är ej känt.

Ytterligare en *Agrilus*-art, som hittills bara är tagen i Blekinge, kan vara värd att nämnas, nämligen *A. aurichalceus* Redt., som lever på björnbär och som främst är funnen i Blekinge-Sjöarp.

En annan art endast känd i 1 exemplar är *A. cyanescens* Ratz. tagen på Öland. Denna art skall leva på bentry.

F.ö. kan det löna sig att i östra Sverige spana efter ytterligare tre *Agrilus*-arter, som finns i Finland, men ännu ej påträffats i Sverige, nämligen *A. ater* L., som lever i tjock aspbark på grova solexponerade, döende aspar, *A. integerrimus* Ratz., som utvecklas i rotveden på den giftiga tibasten, *Daphne mezereum* och *A. pseudocyaneus* Kies., som lär leva på asp. Det är ju f.ö. möjligt att någon av arterna kan stå obestämd i samlingar och jag åtar mig gärna att titta på material av *Agrilus*.

*Uleiota planta* L. har anmärkningsvärt nog ej kunnat återfinnas trots vidsträckt utbredning i södra Sverige (Sk, Bl, Sm, Vg, Sdm). Sista fyndet gjordes i Sparreholm i Sdm. Arten, som påträffas under barken på ek- och bokstockar främst höst och vår, bör rimligtvis gå att återfinna.

*Xylolaemus fasciculosus* Gyll., en av våra största rariteter bland vedarterna, togs av Schönherr vid Sparresäter (Vg) i två exemplar under granbark den 28.6 1827 och har dessutom rapporterats i 1 exemplar från Småland. Arten, som i utlandet är tagen under barken på gamla lönnar och bokar, bör fortfarande kunna finnas kvar och rimligtvis ha gynnats av all död gran i södra Sverige.

*Teredus cylindrus* Ol. Påträffad av Thomson och Mortonson i flera exemplar krypande på en ek stående nära Halltorpsgården, Öland. Denna ek har tyvärr avverkats och vi har förgäves sökt återfinna arten på andra ekar. Möjlighet finns dock att arten, som lever i gångarna av bl.a. *Lymexylon navale* L. och som i Danmark nyligen är tagen sent på hösten i september kan finnas kvar vid Halltorp eller eventuellt på fastlandet exempelvis vid Strömserum eller t.o.m. vid Strömsholm i Vstm.

*Oxylaemus variolosus* Duf. togs den 30.7 1883 i 1 exemplar på Hallands Väderö i Skåne av Mortonson och bör rimligtvis ha förutsättningar att leva kvar i de rikligt förekommande bokarna eller ekarna på ön. Arten lär vara tagen hos myran *Lasius fuliginosus*, men också krypande ut och in i hålen av bl.a. *Ptilinus pectinicornis* L. på grova bokar och *Lymexylon navale* L. på grova ekar.

*Octotemnus mandibularis* Gyll., som utvecklas i fnösketickor, togs tidigare från Uppland och söderut, men är inte återfunnen sedan Thomsons tid. Rimligtvis bör arten finnas kvar och bör efterletas i tickor på björk och bok.

*Orthopleura sanguinicollis* F. uppges med ? för Öland och Småland, då beläggexemplar saknas. Arten lär leva hos stora ekbocken *Cerambyx cerdo* L. och bör gynnas av den ökning, som skett av ekbocken i Halltorp.

En annan art, vars eventuella förekomst i Sverige också är diskutabel, är *Ditylus laevis* F., vilken är uppgiven för östra Småland (G. Möller, slutet på 1800-talet), men av vilken beläggexemplar också saknas. Arten lever i Finland i bl.a. spänger av gran på myrar och på undersidan av liggande barrträd, kanske också i stubbar.

*Phytobaenus amabilis* Sahlb. är känd i de tre exemplar, som A. Jansson insamlat, två vid Byle i Ög i mitten av juli 1917 och ett vid Hornsö i Sm 1942. Arten, som bl.a. lär utvecklas i lind och eventuellt asp, bör väl gå att återfinna genom slaghåvning eller kanske hamnar den i någon av de bilhåvar, som börjat användas, vilket f.ö. redan skett i Finland (Rutanen in litt).

*Aderus brevicornis* Perris är endast känd i det exemplar som Lundblad håvade på Hallands Väderö 1.8.50. Anmäldes ursprungligen som *A. pentatomus* Th. Biologin är okänd, men arten bör kunna erhållas genom slaghåvning.

*Dircaea 4-guttata* Payk. är känd i de två exemplar, som E. Wirén bytte till sig från Kalmartrakten, där de tagits i juni 1907. Den närstående *D. australis* Fairm., som utvecklas i vitrötad ved av diverse lövträd, har gynnats av den kemiska lövbehandlingen i Hornsötrakten och får nu närmast betraktas som vanlig där. Frågan är om inte detsamma borde vara fallet för *D.4-guttata*, som i Finland lever i vitrötad björkved tillsammans med bl.a. *Strangalia nigripes* DeG och *Tomoxia biguttata* Gyll.

*Xylita livida* Sahlb. är endast känd i de 3 exemplar, som R. Krogerus kläckte från gran vid Häggenäs i Jmt. Arten bör rimligtvis finnas här och var i *Hansenia*-angripna granar och tallar i Norrland, men hittills har vi letat den förgäves.

*Phryganophilus ruficollis*. F. Denna, den kanske sällsyntaste svenska heteromeren, har visserligen nyligen (1975) tagits i 1 exemplar i Båtfors-området vid Dalälven (Håkan Wahlin in litt.), men eljest föreligger endast Palms kläckningar ur en eklåga från Båtfors (1936–37) och fynd av enstaka exemplar från Jmt (Frisendahl, Ragunda 24.6 1915) och Ång (Cedergren 3.7 1927). I Finland är arten påträffad under barken på vitrötad björklåga och möjligen är utvecklingsveden i Norrland just björk.

*Typhoeus typhoeus* L. Så när som ett exemplar, eventuellt vinddrivet (Sandhammaren 15.5.65, leg Huggert) icke tagen sedan 1893, då den påträffades vid Ängelholm. Lär föredraga fårspillning och lever uteslutande på sandig hedmark, där den gräver gångar på upp till 2 meters djup.

*Geotrupes mutator* Marsh. Känd från Sk, Bl och Öl, men icke återfunnen på 1900-talet. Kan vara försvunnen, men också förväxlad med *G. stercorarius* L. och *G. spiniger* Marsh.

*Onthophagus vacca* L. Förr tagen i stort antal i Östskåne, men sedan 1800-talet icke återfunnen. Lever i ko- och hästspillning.

*Hoplia farinosa* L. togs på 1800-talet bl.a. vid Södra Sandby i Skåne och kan väl tänkas leva kvar i Sverige, som nyligen visat sig vara fallet med släktingen *Maladera holosericea* Scop. Lär leva på vegetationsrik ängsmark och tas i blommor bl.a.

Flera långhorningar hör till de arter, som icke återfunnits trots att åtskilliga nya arter kunnat upptäckas genom bl.a. kläckningar (exempelvis *Phymatodes pusillus* F, *Exocentrus adspersus* Muls, *Anaesthetis testacea* F. och *Tetrops starki* Chevr.). I vissa fall torde de finnas kvar, i andra kan de vara utrotade. Troligen hör de dock till de förbisedda, varför det kan löna sig att punktleta efter dem.

*Nivellia sanguinosa* Gyll. har tagits i många exemplar i Hls, Hjd och Dlr, bl.a. så sent som i början av 1950-talet i Brunnsvik i sydvästra Dlr. Arten skall i Ryssland utvecklas i sälg-, hägg- och alstubbar, men än så länge har den inte kläckts i Sverige.

*Leptura rufipes* Schall. skall enligt Grill vara tagen av Sandin på Särö i Halland. Icke återfunnen och möjligen tillfälligt införd om fynduppgiften är riktig. Arten lever i Mellaneuropa i torra ek-, bok- och björkgrenar och tas också i blommor.

*Rosalia alpina* L. Uppgiven från Sk, Sm och Bl, dessutom påträffad den 19.7.26 i Skövde, Vg (S. Erlandsson). Om arten verkligen är inhemsk eller om den förts in med virke diskuteras, men arten utvecklas i bokvirke ofta benhårt solexponerat stubbvirke. Utgångshålet är särpräglat ovalt.

*Rhopalopus macropus* Germ. är uppgiven från Ilstorp, Kävlinge och Esperöd i Skåne av Thomson. Arten utvecklas i flera trädslag, bl.a. fruktträd, varför utvecklingsbetingelser finns kvar. Arten hör säkerligen till dem, som kan handplockas på virke och de ovala kläckhålen bör avslöja angreppen. Kan dock troligen förväxlas med *Phymatodes testaceus*-angrepp. Arten tas också i blommor, exempelvis av *Crataegus*.

*Chlorophorus varius* Mull är känd i 4 exemplar, som alla finns i E. Wiréns samling, varav 3 från Kinnekulle, Vg och 1 exemplar taget i Simrishamn inomhus (införd?). Jag har kläckt arten ur hårda lövträdsstubbar från norra Italien och har också hittat *Chlorophorus*-larver i lönnved i sluttningen mot Vättern, som möjligen skulle kunna vara denna art. Utomlands är den kläckt ur kastanje, alm, lönn, al, ask och rönn.

*Mesosa myops* Dalm. skall en gång ha tagits i Bl av Marklin, som levde 1777–1857. Arten utvecklas i bl.a. Finland och Ryssland under barken på ek och även lind. Jag har hittat nykläckta exemplar, puppor och larver ca 10 augusti i Moskva under barken på en tunnbarkig ekstock liggande solexponerat och arten bör letas på solexponerade backar i Blekinge.

*Leiopus punctulatus* Payk. Denna långhorning är hittills endast känd i de två exemplar, som Ringselle tog 1902 vid Bennerbol i östra Uppland springande på avverkat lindvirke. Arten lär i Finland, där den mycket sällsynt förekommer, även utvecklas i asp och finns säkerligen kvar i nordöstra Uppland, trots att ingen lyckats återfinna den.

**Litteratur**

Huggert, L. 1967. Några sällsyntare Coleoptera. – Ent. Tidskr. 88:170–173.
Landin, B. O. 1957. Svensk Insektsfauna 46. Lamellicornia. – Stockholm (Ent. För.).
Lindroth, C. H. 1961. Svensk Insektsfauna 35. Carabidae. – Stockholm (Ent. För.).
Lundberg, S. 1972. Catalogus Insectorum Sueciae. XVI Coleoptera (1960) Additamenta IV. För Sverige nya eller strukna arter. – Ent. Tidskr. 93:169–182.
– 1973. Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar. 14. – Ent. Tidskr. 94:28–33.
Lundblad, O. 1949. Några faunistiska koleopternotiser av C. J. Schönherr. – Ent. Tidskr. 70:147–154.
Palm, T. 1955. Coleoptera med isolerad nordeuropeisk förekomst i Sverige. – Op. Ent. 20:105–131.
Trybom, F. 1897. Entomologiska föreningens i Stockholm sammankomst i Svenskt Industri- och Handelsmuseums lokal. – Ent. Tidskr. 18:96.
Wirén, E. 1945. Bidrag till kännedomen om Coleopterfaunan i norra delen av det nordsvenska barrskogsområdet – från insamlingar vid Pålkem. – Ent. Tidskr. 66:23–43.